

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Bakalářská práce**

**Plzeň 2014**

**Lenka Weissová**

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Bakalářská práce**

**JUDAISMUS A KŘESŤANSTVÍ**

Tradice a zvyky (srovnávací analýza)

**Lenka Weissová**

**Plzeň 2014**

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

Katedra filozofie

**Studijní program Humanitní studia**

**Studijní obor Humanistika**

**Bakalářská práce**

**JUDAISMUS A KŘESŤANSTVÍ**

Tradice a zvyky (srovnávací analýza)

**Lenka Weissová**

*Vedoucí práce:*

Mgr. Dagmar Demjančuková, CSc.

Katedra filozofie Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů literatury.

Plzeň.....2014

Chtěla bych zde poděkovat vedoucí Mgr. et Bc. Dagmar Demjančukové, CSc. za odborné vedení a vstřícnost při konzultaci mé bakalářské práce.

<b>OBSAH.....</b>	<b>6</b>
<b>ÚVOD.....</b>	<b>8</b>
<b>1. JUDAISMUS.....</b>	<b>9</b>
1.1 Kalendář.....	10
1.2 Židovské svátky.....	11
<b>2. SVÁTEK PESACH.....</b>	<b>13</b>
2.1 Biblické události předcházející svátku Pesach.....	13
2.2 Pesachové dny.....	15
2.3 Přípravy na seder.....	17
2.4 Průběh saderu.....	18
2.5 Druhý sváteční den v diaspoře.....	19
<b>3. KŘESŤANSTVÍ.....</b>	<b>21</b>
3.1 Biblické události.....	21
3.2 Kalendář.....	22
<b>4. SVÁTEK VELIKONOCE.....</b>	<b>23</b>
4.1 Doba postní – doba předvelikonoční.....	24
4.2 Postní neděle.....	25
4.3 Postní pokrmy.....	28
4.4 Velikonoční symboly.....	32
<b>5. SROVNÁNÍ PESACHU A VELIKONOC.....</b>	<b>33</b>

<b>SHRNUTÍ.....</b>	<b>37</b>
<b>ZÁVĚR.....</b>	<b>38</b>
<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....</b>	<b>39</b>
<b>RESUMÉ.....</b>	<b>41</b>
<b>PŘÍLOHY.....</b>	<b>42</b>
Popis egyptských ran.....	42
Symbolika potravin podávaných při sederové večeři.....	42

# Úvod

Judaismus a křesťanství hlásají víru v jediného Boha. Tato náboženství se postupně vyvíjela. Každé z nich si vytvořilo vlastní pravidla, zvyky, modlitby i svátky. Ve víře našlo mnoho lidí smysl života, který se tak pro ně stal hodnotnějším a smysluplnějším. Víra dokáže vnitřně uspokojit a nabídnout odpovědi na překonání těžkých životních situací. V modlitbách člověk často žádá Boha o něco, co si myslí, že potřebuje, ale také děkuje za vše, co mu dal. Tato dvě náboženství mají k sobě nejbližší, přestože jejich vztah nebyl vždy idylický.

Cílem této práce není představit všechny aspekty těchto náboženství, ale zaměřit se jen na stěžejní události. V judaismu je to Mojžíšovo vyvedení z egyptského otroctví a následné zrození nového národa, u křesťanů je to mučednická smrt Krista a jeho vzkříšení.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části. V úvodu prvního okruhu se stručně zmiňuji o judaismu jako takovém. Následně těchto informací je pro pochopení samotného svátku Pesach velice důležitý. Následná kapitola popisuje už samotný svátek. Zrovna tak je popsán okruh druhý, křesťanství. Přiblížen je samozřejmě i jejich historický a kulturní význam. Závěr práce uzavírá kapitola, která tyto dva okruhy vzájemně porovnává.

Jak již samotné téma napovídá, zvolená metoda při psaní bakalářské práce byla komparace. Touto prací jsem se snažila podat ucelený výklad o vzniku těchto dvou významných svátků a tím zároveň proniknout hlouběji do víry jak židovské, tak křesťanské.

Výběr tématu práce byl ovlivněn osobním setkáním s lidmi židovského vyznání. Příležitost, která se naskytl, mi umožnila být na krátkou dobu, lehce proniknout do jejich tradic a návyků, ale také ochutnat pár slavnostních jídel. Sledovat modlitbu, která předcházela chlebovému těstu před vložením do pece, pozorovat specifické omývání rukou, rozklepávání vajec, neboť i to má v židovském světě svá pravidla. Je toho mnoho, co člověk mohl vidět a pro mě samotnou to bylo velmi zajímavé. Právě proto jsem téma bakalářské práce spojila s touto kulturou.



# 1. Judaismus

Historii židovských dějin můžeme datovat od dob Abraháma. Dějiny židů zahrnují rozsáhlý časový úsek a odehrávají se na obrovském prostoru. Monoteistické náboženství se zrodilo asi před čtyřmi tisíci lety, kdy Bůh uzavřel smlouvou s Abrahámem. Za tuto věrnost získal Abrahám zemi kenaánskou.<sup>1</sup> Židé Boha nikdy nezviditelňují a neztotožňují s osobou. Vnímají ho jako samotnou sílu života, jenž vytvořil závaznou normu chování. Bůh je považován za strážce vesmíru, který řídí a také ho zakončí. Je věčný, nemá začátek ani konec. Pro židy tak Bůh nemá věk.<sup>2</sup>

Důležitou charakteristikou Izraelců (později Židů), je pojem „zaslíbená země“. Tento stěžejní prvek se promítl při psaní Pentateuchu, kde pojednává o slibu darované země a jeho naplnění. Židé mají velmi citový vztah k půdě i majetku. Ovšem jejich nucené migrování způsobilo, že mnozí z nich, a to i v dnešní době, žijí jinde než ve vlastní zemi.<sup>3</sup>

Pro židovskou věrnost zákona platí to samé jako pro křesťanskou. Důležitost se klade nejen na jeho dodržování, ale také na jeho pochopení. Ideálem zbožného žida je člověk, který neustále studuje Boží zákon a který v něm v těžkých životních situacích nachází správnou odpověď či rozumný výklad.<sup>4</sup>

Společné jméno posvátných židovských spisů obsažených ve Starém zákoně se nazývá Tanach. Židé je rozdělují na tři celky. Akronym Tanach vznikl podle jejich počátečních slov.

1. **Tóra** - jádrem Tóry je Pět knih Mojžišových
2. **Neviím** - tvoří prorocké spisy
3. **Ktuvim** - obsahuje spisy, žalmy<sup>5</sup>

Zničení druhého chrámu a život v područí cizích národů ohrožovalo vzájemnou soudržnost i zachování tradic. Proto na místo ústně předávané Tóry vznikla Tóra psaná, nazvaná Mišna. Ta je rozdělena do šesti oddílů a její rozpracování, diskuze či komentáře

---

<sup>1</sup> O'CALLAGHAN, S. *Malé kompendium světového náboženství*, s. 42.

<sup>2</sup> MROWIEC, K., KUBLER, M. a SFEIR, A. *Bůh, Jahve, Alláh: vše, co nás zajímá o křesťanství, judaismu a islámu*, s. 19.

<sup>3</sup> JOHNSON, P. *Dějiny židovského národa*, s. 18.

<sup>4</sup> BRUMLIK, M. *Judaismus*, 49-50.

<sup>5</sup> O'CALLAGHAN, S. *Malé kompendium světového náboženství*, s. 45-46.

nalezneme v Gemaře. „*Mišna a Gemara spolu tvoří Talmud, což doslova znamená „studium, učení“*“<sup>6</sup>

Judaismus přikládá veliký význam modlitbě a jejímu času. Řád bohoslužeb je pevně vymezen střídáním dne i noci. Všední den je určen pracím a sváteční dny odpočinku. Osłavy božích činů se slaví jak doma, tak v synagoze. Už z jejího názvu vyplývá, k jakému účelu byla postavena - „bejt kneset“ neboli „dům shromáždění“.<sup>7</sup> Ve všední den se při bohoslužbě obléká vlněný, nebo hedvábný plášť (*talif*), při Šabatu se k němu přidávají modlitební řemínky (*tefelin*). Pokoru a úctu při bohoslužbách muži projevují pokrytím hlavy klobouky, čepicemi nebo kipou. Ženy si zpravidla zakrývají vlasy šátkem.<sup>8</sup>

Po vzoru uspořádání jeruzalémského Chrámu mají synagogy několik součástí. Nejdůležitější je svatostánek, kde jsou uloženy svitky Tóry (*Tóra* viz příloha obr. č. 4.). Dveře svatostánku jsou zdobeny deskami Desatera přikázání a figurami lvů. Jsou zakryty synagogální oponou, nad kterou je zavěšena draperie. V přední části je umístěno světlo, které neustále svítí a signalizuje tím přítomnost Boha. *Bima* je vyvýšené schodiště, které slouží k předčítání Tóry. Důležitou částí synagogy je pult, u kterého se modlí kantor.<sup>9</sup>

## 1.1 Kalendář

Židovský kalendář zvaný *luach ha-šana* je tzv. *lunisolární*, v němž sluneční rok tvoří velkou časovou jednotku. Dělí se podle oběhu měsíce, kde důležitou roli hrají měsíční fáze novoluní a úplňku. Měsíc k oběhu Země potřebuje 29,5 dne. Slunce oproti němu 365,25 dne. Toto údobí se považuje za všeobecně uznávaný letopočet. Délka hebrejského měsíce tak měla 29 nebo 30 dnů. Běžný rok dosahoval pouze 354 dny. Lunární rok tím byl o 11 dnů kratší a pro určení židovských svátků, aby začínaly v určitém ročním období, to působilo značný problém. Vyřešením tohoto problému bylo vložení tzv. *adar bejtu* (*druhého adaru*), který se přidává ke dvanácti lunárním měsícům sedmkrát za 19 let, jako dodatkový měsíc.<sup>10</sup> V kalendáři je pak měsíc, který se opakuje. Židovský rok začíná Novým rokem (Roš ha-šana) 1. tišri a končí 29. dnem měsíce elul. Letopočet začíná stvořením světa. Abychom získali platný židovský letopočet, je třeba přičíst číslo 3760 k současnému letopočtu. Odlišně je

<sup>6</sup> BAUMANN, A., PRUDKÝ, M. *Co by měl každý vědět o židovství*, s. 93-94.

<sup>7</sup> PAVLÁT, L. *Židé – Dějiny a kultura*, s. 114.

<sup>8</sup> PUTÍK, A., KOSÁKOVÁ, E., CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyky. Svátky, synagoga a běh života*, s. 10-12.

<sup>9</sup> Tamtéž, s. 33-35.

<sup>10</sup> STERN, M. *Svátky v životě Židů*, s. 17.

stanoven také začátek dne i týdne. Den nezačíná o půlnoci, ale večerem: „ *Byl večer a bylo jitro, den první.* “ (Gn. 1:5), začátek týdne připadá na neděli.

## 1.2 Židovské svátky

Judaismus slaví dva svátky, ve kterých vzpomíná na přijetí Tóry. Sedm týdnů po nekvašených chlebech se jako děkovný svátek za pšeničné žně slavil **Šavuot** (Svátek týdnů). Připomíná Boží zjevení a dar Tóry na Sinaji, z něhož se pak vyvinuly křesťanské svatodušní svátky. Protože to byl padesátý den po vyjití, byl v pozdější době také nazýván Pentekosté.<sup>11</sup>

Svátek, který se řadí mezi "poutní", je **Sukot** (Svátek stánků). Tento svátek se slaví v měsíci tišri a je, co do původu, svátkem rolnickým. Lidé si při něm připomínají, jak izraelci žili v "chýších", při jejich putování pouští. Trvá sedm dní a je plný radosti. Rodina se věnuje zpěvu a hrám. Židé se do dnes přesouvají na těchto sedm dní ze svých domovů do provizorních chýší.<sup>12</sup>

K dalším poutním svátkům patří **Simchat Tora**. Je to svátek radosti. Svitky Tóry jsou slavnostně ozdobeny a nesený po ulicích a v synagogách za doprovodu tance.<sup>13</sup>

Svátek, který spadá do období křesťanského adventu, se nazývá **Chanuka** (Svátek světel). Je vzpomínkou na znovuvysvěcení chrámu, který byl Řeky roku 164 př. n. l. zneuctěn. Po dobu 8 dnů se postupně na osmiramenném svícnu chanukija zapalují svíce.<sup>14</sup> (*Svícen chanukija viz příloha obr. č. 1.*)

Značný význam mají svátky, které se pojí s dějinami a vztahem k Bohu. Mezi historické svátky můžeme zařadit právě Chanuku a Purim. Svátek **Purim** (svátek losů) připomíná židům velmi důležitou událost, spojenou s vítězstvím nad Hamanem, ministrem Perského krále Achašveróše, který měl v plánu židy vyvraždit. Ester, která se měla za Achašveróše provdat, tento plán jeho zrádců zmařila.<sup>15</sup> Při oslavě tohoto svátku je do domovů přinášeno veselí. Na bohoslužbu je dovoleno přinést si řehtačku a s velkým halasem ji používat.

Za velmi významné jsou považovány dny vítání nového roku. Novoroční svátek **Roš ha-šana** v židovském měsíci *tišri* zpravidla trvá dva dny. Podávány jsou sladkosti

<sup>11</sup> ADAM, A. Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe, s. 25.

<sup>12</sup> DIVECKÝ, J. *Židovské svátky: Kalendář od Pesachu do Purimu*, s. 46.

<sup>13</sup> BRUMLIK, M. *Judaismus*, s. 50.

<sup>14</sup> SCHUBERT, K. *Židovské náboženství v proměnách věků*, s. 116.

<sup>15</sup> O'CALLAGHAN, S. *Malé kompendium světového náboženství*, s. 51.

symbolizující požehnání a dobrotu, bilancuje se nad tím, co věřící učinili a neučinili. S přáteli se vyměňují lístky s přáním dobrého v nadcházejícím čase. Oslavují se události v životech postav důležitých pro židovskou víru, jako je narození Adama, Abrahama, Izáka a Jáko. Připomíná se také útěk Josefa a Mojžíše ze zajetí. Při bohoslužbách se pravidelně troubí na beraní roh zvaný *šofar*. Tím se vyjadřuje holt Božimu království a upomínku na dobu praotců.<sup>16</sup>

Po tomto svátku nastupuje svátek zvaný **Jom kipur** (Den smíření). Tento den je pro věřící tím nejvýznamnějším a nejsvatějším svátkem. Je to čas proseb za odpuštění spáchaných hříchů. Lidé drží tento den půst, účastní se bohoslužeb v synagoze a myšlenkami se navracejí zpět k Bohu.<sup>17</sup>

**Šabat** (Odpočnout), stejně jako Jom kipur, patří k nejdůležitějším svátkům Judaismu. Je považován za svátek odpočinku. Trvá od pátečního do sobotního západu slunce. Je to den, kdy věřící židé přemýšlejí o Bohu a jeho záležitostech. Kořeny má šabat ve zprávě o stvoření, jak ji představuje kniha Genesis, kdy i sám Bůh sedmého dne přestal konat. K šabatu se váže řada zvyků, příkazů a zákazů. Práce zakázané o šabatu zahrnují i mnohé každodenní činnosti (vaření, manipulace s ohněm a elektřinou, koupání, cestování atd.); zbožní židé se proto musí na šabat předem připravit, aby se bez těchto činností obešli. I to dodává šabatu zvláštní atmosféru odlišnou od zbytku týdne. Konec šabatu se slaví tradičním jídlem a zapálením svíce. Podávají se symbolické potraviny, např. chléb *chala*, který připomíná židům nebeskou stravu neboli *manu*, kterou Bůh živil izraelský lid při cestě pouští. Na slavnostně prostřený stůl se používá nejlepší nádobí.<sup>18</sup>

---

<sup>16</sup> Tamtéž, s. 51.

<sup>17</sup> Tamtéž, s. 51.

<sup>18</sup> Tamtéž, s. 49.

## 2. Svátek Pesach

Stvoření světa, zjevení Hospodina, uzavření smlouvy s Mojžíšem či předání Desatera na hoře Sinaj, mají pro židy velmi hluboký náboženský význam. Smlouvu s Bohem poprvé učinil Abrahám. Této smlouvě předcházela poněkud krutá událost, kde Abrahámův syn Izák měl být na důkaz oddanosti obětován. Bůh nakonec Izáka ušetřil a za projev nejvyšší poslušnosti Abrahamovi přislíbil rozmnožení jeho potomstva.<sup>19</sup>

### 2.1 Biblické události předcházející svátku Pesach

Odchod z Egypta do zaslíbené země patří v židovském náboženství k nejvýznamnějším událostem. Jejich vysvobození z otroctví pomocí desáté egyptské rány, kterou seslal z nebe Hospodin a kterou usmrtil vše prvorozené, se připomíná svátkem Pesach. Izraelci ve spěchu opustit své příbytky, nestihli nechat vykvasit chlebové těsto a byli tak nuceni, zabalit si na cestu těsto nevykynuté.<sup>20</sup> Pesach je spojen se jmény Jákob, Josef, Mojžíš. Pro lepší představu o původu svátku, přiblížím nyní události, které mu předcházely.

Jákob měl syny, které velmi miloval. Syna Josefa ovšem miloval ze všech nejvíce. Jeho bratři na něj žárlili a tak ze závisti Josefa prodali Izmaelcům. Ti přivedli Josefa do Egypta a prodali ho faraónovu dvořanu Potífárovi. (Gn 37)

Tím, že byl Josef neustále provázen Hospodinem, dařilo se mu dobře. Byl chytrý, vnímavý, uměl předpovídat i plánovat. Měl vlastnosti, kterými uchvátil faraóna a stal se tak vlivnou osobou v cizí zemi. Nebylo výjimkou této doby, že cizinci často získávali významné posty na královském dvoře. Josef svého postavení a svých schopností využil pro svůj národ.<sup>21</sup>

Josef měl velikou přízeň u faraóna. Díky tomu pomohl Jákobovi přivést do Egypta celou svou rodinu. Zemi kennánskou v té době sužoval hladomor. Faraón izraelcům nabídl nejlepší část území, Gošen. Zde se živilo pastevectvím a rolnictvím. (Gn 47:1-12)

Po smrti Jákoba a faraóna nastoupil na trůn nový egyptský král, který Josefa neznal. Tím nastalo Jákobovu rodu velké trápení. Králi se nelíbilo, že se Izraelité velmi rychle rozmnožili.

---

<sup>19</sup> JOHNSON, P. *Dějiny židovského národa*, s. 30.

<sup>20</sup> O'CALLAGHAN, S. *Malé kompendium světového náboženství*, s. 50.

<sup>21</sup> JOHNSON, P. *Dějiny židovského národa*, s. 35.

Izraelci se stali na dlouhá léta otroky v egyptské zemi. Faraón uvalil na židy břemeno těžké otrocké práce a na jejich žádosti o ulehčení pracovních podmínek reagoval jejich zpřísněním. Lid trpěl nejenom fyzicky, ale též duchovně. Porodním bábám nakázal, aby syny narozené izraelkám usmrcovaly. Porodní báby se nařízenými krutostmi neřídily. Bůh jim za to prokazoval dobročinní. (Ex 1:22)

Jedna žena narozeného syna zatajila. Před strachem zabítí ho poslala v košíku po vodě. Košík zahlédla v Nilu plavat faraónova dcera, která dítě přijala za syna a tím mu umožnila žít po boku faraóna. Pojmenovala jej Mojžíš (Vytahující). „*Řekla: Vždyť jsem ho vytáhla z vody.*“ (Ex 2:1-10)

Při záchraně před ubitím hebrejského otroka egyptanem, byl Mojžíš nucen před faraónem uprchnout. Usadil se v midjánské zemi, kde se oženil s dcerou midjánského kněze. Ta mu porodila syna Geršoma.

Po mnoha letech egyptský král zemřel, ale izraelci trpěli dál. Bůh vyslyšel jejich volání o pomoc a vzpomněl si na smlouvu s Abrahámem, Izákem a Jákobem. Jednou, když Mojžíš pásal ovce, k němu promluvil Bůh. Řekl mu, že on je ten, který vysvobodí a vyvede izraelský lid z Egypta. (Ex 2:11-25)

Tak se Mojžíš a jeho bratr Áron vracejí do země faraóna a předstupují před něj. Žádají o propuštění svého lidu. Hospodinem zatvrzelé srdce faraóna odmítá lid propustit. Po několika svízelných a neúspěšných jednání Hospodin sesílá Boží soud v podobě deseti egyptských ran.

Před poslední ranou jsou izraelité Hospodinem upozorněni na přípravu vyjití z Egypta a na *nařízení hodu beránka*. Každá rodina si musela vybrat beránka bez vady a obětovat ho. Jeho krví se potřely veřeje dveří. Takto označené domy pak byly překročeny, když Hospodin procházel Egyptem a pobíjel vše prvorozené. (Ex 12:1-7) Tento den se stal prvním měsícem roku v izraelském kalendáři a také dnem, kdy Hospodin vydává nařízení o průběhu oslav. (*Deset ran* viz příloha č. 1.) Tato katastrofa přinutila zatvrzelého faraóna k propuštění Izraelců, neboť zemřel i jeho syn.

## 2.2 Pesachové dny

Svátek začíná v předvečer 15. nisanu a trvá osm dní v zemích diaspory (15. - 22.) a sedm dní v Izraeli (15. - 21.). První dva a poslední dva dny jsou dny sváteční a platí při nich určitá pravidla.<sup>22</sup> Před samotnou oslavou svátku se začínají péct *macesy*, což je nekvašený chléb. Jíst vše co obsahuje kvas je zakázané. Toto přikázání o požívání nekvašeného chleba bylo dáno v předvečer vyjití z Egypta. Požívání macesů tvoří v průběhu večere ústřední akt.<sup>23</sup>

Velmi přísným pravidlem v židovském náboženství je *košerování*. Tento termín má náboženskou platnost a týká se nejen potravin, ale také předmětů na přípravu a podávání jídla. (Lv.11:44-45) V Bibli je jasně uvedeno, kterých tvorů je nutné se vyvarovat. (Lv.11:1-43)

Zvláštní předpisy jsou také určeny kombinaci určitých druhů potravy. Pro židy je nepřijatelné, aby konzumovali současně mléko s masem. I zde je odkaz na Bibli „...*Nebudeš vařit kůzle v mléce jeho matky*“. (Ex. 23:19)

Co to vlastně košerování je a proč se provádí? Na Pesach je nutné, aby se z kuchyňského nádobí odstranil chamec a jeho chuť do něj absorbovaná. Není to jednoduchý proces, a proto některé rodiny mají na tento významný svátek extra vyčleněné nádobí. Ale i tato sada se na svátek Pesach košeruje. Jsou známy dva způsoby košerování. Vyvaření a vypálení (*hag'ala a libun*). První metoda spočívá v ponoření nádobí na krátkou dobu do vařící vody a po jeho vytažení je schlazeno studenou vodou. Tento způsob chamec z nádobí vytahuje. Druhá nabízí možnost košerovat ohněm. Předměty se nechají rozpálit do ruda a tím se stávají košer. U této metody se chamec spaluje. Některé potraviny a nápoje, které se konzumují v tento den, mají označení *Košer le-Pesach*.<sup>24</sup>

Význam kašrutu a jeho dodržování není jen pevně určeným pravidlem, které se musí dodržovat, ale plní také funkci výchovnou. Košer domov slouží jako náboženská škola. Tyto zvyky pozvedávají ducha člověka. Rodina se schází u jednoho stolu, kde jídlo není bráno jen

---

<sup>22</sup> PUTÍK, A., KOSÁKOVÁ, E., CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyky. Svátky, synagoga a běh života*, s 20.

<sup>23</sup> NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 102.

<sup>24</sup> Vrchní zemský pražský rabinát 5767, Malý průvodce na Pesach 5767. s. 12. [online]: [cit. 09-03-09]  
Dostupná z www: <http://www.fzo.cz>

jako „něco“, díky čemu můžeme přežít, ale jídlo a stolování je zde pozvednuto na duchovní úroveň.<sup>25</sup>

Jak už bylo zmíněno výše, po celý čas Pesachu se nejí nic kvašeného, ale také nic, co při vaření nabývalo na velikosti, např. fazole, hrách, koláče, pečivo, ale také pivo. Potravinám, které jsou kvašené, říkáme *chamec*.<sup>26</sup>

Proto se den před začátkem svátku provede formální prohlédání domu, zda v něm nezůstalo něco kvašeného. Pokud je *chamec* objeven, musí se uložit do nádoby a spálit. Aby se domácnost očistila od všeho kvašeného, může se *chamec* prodat nežidovským sousedům.<sup>27</sup> „Po sedm dní budete jíst nekvašené chleby. Hned prvního dne odstraníte ze svých domovů kvas.“<sup>28</sup> Každý, kdo by od prvního do sedmého dne jedl něco kvašeného, bude z Izraele vyobcován.“ (Ex 12:15)

Postní den je určen všem prvorozeným mužům, kteří již dosáhli věku 13 let (*bar micva*). Ti se den před Pesachem věnují studiu Talmudu a Mišny. Pracovat je nepřipustné, čas je vymezen přípravám svátku.

Ranní bohoslužba se podobá bohoslužbě svátku Sukot s tou výjimkou, že se zde nečtou specifické modlitby pro tento výše uvedený svátek. Čte se zde modlitba *Musaf*,<sup>29</sup> která se přidává k *Amidě* (modlitba, která se pronáší ve stoje). *Musaf*ová Amida má podobu tří úvodních a tří závěrečných požehnání. Sedmá část podrobně uvádí dodatečnou oběť na den z příslušné pasáže Tóry. (Nu.28-29) Modlitby prosící o déšť a rosu (*Tal*), se k *Musafu* přidávají poslední den po dni Sukotu, tedy v prvním pesachovém dnu.<sup>30</sup> Po *Amidě* přichází předčítání zkrácené verze *halelu*. Po skončení se ke čtení vytahují svitky Tóry. K prvnímu čtení jsou vyvoláni tři muži, ke druhému je dodatečně přivolán čtvrtý.<sup>31</sup>

Čtení Tóry je rozděleno do dvou dnů a to na 15. a 16. *nisanu*. První den se čte z knihy Exodus, kde se pojednává o pesachové oběti. „...Jděte si vzít kus z bravu podle vašich čeledí a zabijte velikonočního beránka. „Právě v ten den vyvedl Hospodin Izraelce seřazené po oddílech z egyptské země.“ (12:21-51) Dále se čte o bohoslužebném shromáždění, zápalných obětí či zákazu jakékoliv práce. (Nu.28:16-25)

<sup>25</sup> NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 83-85.

<sup>26</sup> STERN, M. *Svátky v životě Židů*, s. 167.

<sup>27</sup> Tamtéž, s. 168.

<sup>28</sup> *Kvas* je tu připomínkou minulosti. Vstup do nového života nesmí být narušen ničím starým.

<sup>29</sup> *Musaf* je „dodatečná“ modlitba či bohoslužba připomínající zvláštní oběti.

<sup>30</sup> NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 124.

<sup>31</sup> STERN, M. *Svátky v životě Židů*, s. 188.



## 2.3 Přípravy na seder

Kniha, která zaznamenává řád domácí bohoslužby při *sederu*, se nazývá *Hagada šel Pesach* (vyprávění). Jedná se o příběh vyjití z Egypta dle biblického podání a je velmi oblíben. Plní výchovnou funkci mládeže, zdůrazňuje hodnotu svobody a pomáhá shromáždit celou rodinu k domácí modlitbě.<sup>32</sup> Sederová bohoslužba se koná v židovských domovech o prvním večeru tohoto svátku v *Erec Jisr'ael*<sup>33</sup> a první dva večery v zemích diaspory.

Sederová večere ale není jen připomenutím události vyjití z Egypta, ale také dodáním odvahy a naděje. Každý člověk se může dostat na samé dno svých sil a myslet si, že pro něj už život nemá cenu. Cítit, že Bůh je mu natolik vzdálený, že není návratu zpět. Tato večere je časem pokání a zázraků, kdy Bůh má takovou moc a může učinit tolik zázraků, aby člověka navrátil zpět ke svým tradicím...Bůh říká: „*Otevřete mi mezírku jako ucho jehly a já vám otevřu otvor jako ohromná síň.*“<sup>34</sup>

Jak už bylo zmíněno, seder má svůj předepsaný rituál a to i pro první sederový večer, který se slaví po 15. *nisanu*. Při večerních bohoslužbách se přidává mnoho *pijutim*<sup>35</sup> a vyprávějí se události, doplněné symbolickou hostinou. V synagogách se čtou modlitby a chvalozpěvy. O šabat se vždy po bohoslužbě čte kiduš (zvyk běžný už v době Talmudu. *Byl pro lidi na cestách, aby si mohly kiduš vyslechnout*). Na Pesach se tento zvyk nepraktikuje. Za samozřejmost se považuje, že ten kdo je na cestách, je také pozván na seder.<sup>36</sup>

Nezbytnou součástí večere je podávání pokrmů na sederové míse. Tato jídla jsou opět rozmístěna se symbolickým vztahem. Mísu můžeme rozdělit na dva trojúhelníky, kdy v horní části bývá *Maror* „*hořké byliny*“, nalevo od něj se pokládají *Bejca* „*vařené vejce*“, napravo od vejce leží kost *Zroa* „*kost s masem*“ a uprostřed v dolní části mísy najdeme *Chazaret* „*sladká hmota*“. Z levé strany naproti maror se pokládá *Karpas* „*kořenová zelenina*“. Poslední, co by na stole nemělo chybět, je *Mej Melach* „*miska slané vody*“.<sup>37</sup> (*sederová mísa viz příloha obr. č. 2.*)

<sup>32</sup> NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 40.

<sup>33</sup> *Erec Jisr'ael* znamená širší pojem, jenž přesahuje politické hranice a nekryje se s hranicemi nynějšího státu Izrael, nýbrž obsahuje celou biblickou zem.

<sup>34</sup> STERN, M. *Svátky v životě Židů*, s. 183.

<sup>35</sup> *Pijut* je termín řeckého původu označující poezii náboženské povahy složenou v 5.- 6. stol. n. l. dodatečně vtělenou do židovské liturgie.

<sup>36</sup> STERN, M. *Svátky v životě Židů*, s. 184.

<sup>37</sup> Vypracováno kombinací z titulů: NOSEK, B., DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*, s. 219, DIVECKÝ, J. *Židovské svátky: Kalendář od Pesachu do Purimu*, s. 20-21.

V pesachovém sederu, se objevuje symbolika čísla čtyři. Čtyřka jako svaté číslo nachází své místo ve čtyř-písmenném Božím jméně JHVH. Také se například pijí čtyři poháry vína, kterými se připomínají čtyři matky Izraele – Sára, Rebeka, Lea a Ráchel, čtyři andělé mají čtyři tváře – člověka, lva, býka a orla. Vyprávění o sederové noci je zahájeno čtyřmi otázkami nejmladšího účastníka. Samotný Pesach je možné rozdělit na čtyři aspekty:

- *CHAG HAPESACH – svátek překročení*
- *CHAG HAMACOT – svátek*
- *CHAG HACHERUT – svátek svobody*
- *CHAG HAAVIV – svátek jara*

V Hagadě se uvádí otázky čtyř synů (moudrého, zlého, prostoduchého a posledního, který se ptát neumí), z Tóry se citují čtyři boží výroky:

- *vyvedl jsem vás z Egypta*
- *zachránil jsem vás*
- *vysvobodil jsem vás*
- *přijal jsem vás za svůj národ<sup>38</sup>*

Při čtení těchto výroků se vypijí již zmíněné čtyři poháry vína. První se pije při *kiduš*, druhý při čtení *hagady*, třetí po stolní modlitbě a poslední na konci *halehu*.<sup>39</sup> Na stole je naplněn, ale nevypit zvláštní pátý pohár, který je určen pro proroka Elijáše, který má oznámit příchod mesiášské doby.<sup>40</sup>

## 2.4 Průběh sederu

1. *Kadeš* „posvěcení“ - pronesení Kiduše a požehnání svátečního dne nad pohárem vína
2. *Urchac* „mytí rukou“ - pán domu si omyje ruce z připravené nádoby, tím si zajistí rituální čistotu
3. *Karpas* „zelenina“ - pojídá se kořenová zelenina, která se máčí v slané vodě, jako připomínka slz, které byly prolity.
4. *Jachac* „rozdělení“ - rozlomení prostředního macesu, z něhož se bere *afikoman*

<sup>38</sup> STERN, M. *Svátky v životě Židů*, s. 177.

<sup>39</sup> Tamtéž, s. 176.

<sup>40</sup> Tamtéž, s. 177.

(poslední sousto při večeři), který se zpravidla děti snaží „ukrást“ a schovat, na konci sederu za něj dostanou „výkupné“ v podobě např. sladkostí<sup>41</sup>

5. *Magid* „vyprávění“ - muž vypráví příběh z Hagady, který je se svátkem spojen, nejmladší z přítomných mu pokládá čtyři otázky
6. *Rachca* „mytí rukou“ - pán domu si opět umyje ruce, tentokrát s požehnáním a za účasti všech přítomných
7. *Moci* „požehnání před jídlem“ - nad dvěma položenými macesy se odříkává příslušné požehnání
8. *Maca* „maces“ - požívání prvního macesu
9. *Maror* „hořké byliny“ - jedí se hořké byliny, jako připomínka těžkých dob otroctví
10. *Korech* „sendvič“ - sněžení sendviče s hořkými bylinami a sladkým charosem
11. *Šulchan orech* „hostina“ - sváteční stůl se prostře a začíná samotná večeře
12. *Cafun* „zákusek“ - nalezení a sněžení půlky macesu – afikomanu
13. *Barech* „požehnání po jídle“ - požehnání po jídle se vsuvkami pro sváteční den
14. *Halel nirka* „závěr“ - závěr Sederu s tradičními chvalozpěvy a modlitbami.<sup>42</sup>

Svůj zvláštní význam má i Šabat, pokud připadne na první den svátku Pesach. Při Šabatu se vždy čtou určité svazky psané v Tóře. Ve dnech Pesachu se k nim přidává i kniha *Píseň písní*, známa jako *píseň Šalamounova*, první z Pěti svitků. Tato píseň podle tradice vyjadřuje vztah Izraele a Boha, kteří jsou v knize zastoupeni mužem a ženou. Pesach je svátkem, který vyjadřuje svobodu člověka a jeho projev radosti z ní. Proto si šťastní lidé zpívají, na jaře cítí více radosti ze života, protože toto období je časem rozletu. A právě *Píseň písní* má ukázat Boží lásku k lidu a nabyté svobodě.<sup>43</sup>

## 2.5 Druhý sváteční den v diaspoře

V dobách Chrámu se pro správné určení času nového měsíce zapalovaly na kopcích ohně. Obce, které byly od Jeruzaléma vzdáleny, byly informovány pomocí vyslaných posílů, kteří ovšem ne vždy byly schopni podat zprávy včas. Aby se zabránilo jakýmkoliv pochybnostem a znesvěcení, slavily se dny dva. I přes stanovení kalendáře je tento svátek zachován a slaví se stejně jako první.<sup>44</sup>

<sup>41</sup> NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 13.

<sup>42</sup> STERN, M. *Svátky v životě Židů*, s. 179, 181.

<sup>43</sup> NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 209.

<sup>44</sup> STERN, M. *Svátky v životě Židů*, s. 184-185.

V období Chrámu byla zažita povinnost, kterou měl každý rolník. Tato povinnost se vztahovala k tzv. *Omeru*. Tato sklizeň prvních plodů, kterou musel rolník donést knězi do Chrámu „k oběti“, byla podmínkou. Dokud nebyl Omer do druhého dne odpočinku přinesen, bylo zakázáno čerstvou sklizeň pojídat. Datem pro přinesení Omeru je tedy druhý den Pesachu (16. nisan). Někteří talmudští učenci jej považovali za sváteční den. Od tohoto dne se začne počítat sedm týdnů do svátku Šavuot. Tento mezičas, který odpovídá sedmi týdnům putování po poušti Sinaj, je obdobím očisty a přípravy na svátek přijetí Tóry. V tomto období se předčítává po šest šabatů traktát Mišny (*Pirkej avot*).

Od 2. století n. l. je omerové období chápáno jako smutné. Tento smutek je spojován s povstáním Bar Kochby v roce 135 n. l., kdy židé utrpěli velké ztráty. Po dobu 33 dnů se muži neholí, nestříhají, jsou zakázané svatby a další veselí.<sup>45</sup>

V Izraeli se konec Pesachu považuje sedmý den (21. nisanu). V diaspoře je to ale den osmý. I tyto dny jsou považovány za svátky, ve kterých je práce zakázána. Povoleny jsou jen takové, bez kterých by nebylo možné obstarat základní potřeby, jako je vaření. V tyto dny jsou pronášeny modlitby za zemřelé.

Sedmý den se čte z Tóry příběh o vyjití z Egypta a překročení rozděleného moře:<sup>46</sup> „*Když totiž faraonovi koně s jeho vozy a jízdou vešli do moře, Hospodin na ně obrátil mořské vody. Ale Izraelci šli po suchu prostředkem moře.*“ (Ex15:19) Kromě faraóna nikdo nepřežil a Mojžiš s izraelskými dětmi zazpíval „Píseň moře. (Ex15) Osmý den končí opakováním tří poutních svátků. Svátek končí večer, kdy se na nebi objeví první tři hvězdy. Nad pohárem vína se odříká modlitba (*havdala*) zakončující svátky. Havdala symbolicky zasvěcuje práci člověka v nadcházejících dnech. Nádobí, které se používalo během svátku, se uklidí a přinese se nádobí užívané během roku. V této době lze vykoupit zpět chamec.<sup>47</sup>

---

<sup>45</sup> NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 132.

<sup>46</sup> STERN, M. *Svatky v životě Židů*, s. 188.

<sup>47</sup> Tamtéž, s. 189.

### 3. Křesťanství

Křesťanství v mnohém vděčí judaismu. Starý zákon byl napsán židovským národem a slouží jak židům, tak křesťanům. Křesťané tento zákon chápou jako smlouvu Boha s izraelským národem. V Novém zákoně, Bůh uzavírá „novou smlouvu“ skrze Ježíše Krista, který mezi sebe přijímá nejen židovský národ, ale všechny pozemské národy.<sup>48</sup> Ježíš byl žid, který svůj původ nikdy nepopíral. První křesťané byli židé, a z velké části pohané. V nově vznikající církvi se tak nacházela směs židovského a pohanského původu. Díky pohanům, kteří uvěřili v Ježíše Krista, se judaismus od křesťanství oddělil.<sup>49</sup> Náboženství je soustředěno na učení a život Ježíše z Nazaretu, který zemřel, byl pohřben a následně vzkříšen. Věřícími je chápán jako spasitel. Vlastním jádrem celé liturgie je velikonoční tajemství a spásné činy Krista. Křesťanství vzniklo na počátku 1. století v Galileji a je rozšířeno po celém světě. Čítá asi 2,1 miliardy stoupenců.<sup>50</sup>

Křesťané považují za posvátnou knihu Bibli. Ve Starém zákoně jsou obsaženy všechny židovské spisy. Společný je judaismu i křesťanství. Nový zákon tvoří soubor 27 knih, čtyř evangelií podle Matouše, Marka, Lukáše a Jana, skutky apoštolů, popisující vznik a šíření křesťanské církve, soubory listů (epištol) a zjevení Janovo. Tato poslední kniha je napsána v apokalyptickém stylu.<sup>51</sup> Za prvního novozákonního apoštola je považován Ježíš.<sup>52</sup> Příchod Ježíše Krista hlásal Jan Křtitel, jeden z proroků. Od chvíle, kdy přišel Boží Syn Ježíš, Bůh proroky nepotřebuje. *“Slovo bylo učiněno tělem.”*<sup>53</sup>

#### 3.1 Biblické události

Ve spisech Nového zákona je popisována neděle, jako velice významný den. Tento den je považován za den vzkříšení Páně, den zjevování a den, kdy oslavený Pán seslal Dar zaslíbeného Ducha: *„I když uplynula sobota a začínal první den týdne, přišly Marie z Magdaleny a jiná Marie, aby se podívaly ke hrobu. A hle, nastalo velké zemětřesení, neboť anděl Páně sestoupil z nebe....“* (Mt.28:1-2) Nedělí začíná také první den stvoření, dnem světla.

<sup>48</sup> MROWIEC, K., KUBLER, M. a SFEIR, A. *Bůh, Jahve, Alláh: vše, co nás zajímá o křesťanství, judaismu a islámu*, s. 48.

<sup>49</sup> Tamtéž, s. 51.

<sup>50</sup> O'CALLAGHAN, S. *Malé kompendium světového náboženství*, s. 13.

<sup>51</sup> Tamtéž, s. 29.

<sup>52</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Abeceda Velikonoc*, s. 4.

<sup>53</sup> MROWIEC, K., KUBLER, M. a SFEIR, A. *Bůh, Jahve, Alláh: vše, co nás zajímá o křesťanství, judaismu a islámu*, s. 32.

Novozákonní spisy se jednoznačně nezmiňují o slavení Paschy, ale z některých textů již lze vyčíst náznak křesťanského smyslu: „*Vaše vychloubání není dobré. Nevíte, že trochu kvasu všechno těsto prokvasí? Odstraňte starý kvas, abyste byli novým těstem, vždyť vám nastal čas nekvašených chlebů, neboť byl obětován náš velikonoční beránek, Kristus.*“ (1K.5:6-7)

Půst, který přiblížím v následujících kapitolách, vychází z Bible: „*Tedy byl Ježíš Duchem vyveden na poušť, aby byl pokoušen od ďábla. Postil se čtyřicet dní a čtyřicet nocí, až nakonec vyhladověl.*“ (Mt.4:1-2)

### 3.2 Kalendář

Liturgický rok lze rozdělit na dva různé časové faktory. Rok *solární*, který se počítá od 1. ledna a určuje letopočet křesťanský, tedy 365 dnů v roce a rok *církevní*, který se západními církvemi počítá k 1. dni adventu. Církevní rok provází mnoho velkých křesťanských svátků. Důležitost je kladena také na roli týdne. Je podobný jako židovský, až na neděli, kdy se tento den stal „*dnem Páně*“ a tudíž dnem svátečním.<sup>54</sup> Slavení neděle se stalo příznakem křesťanů a tím se odlišovali od židů, kteří oslavovali šabat.

Nejvýznamnější křesťanský svátek Velikonoce se v apoštolských dobách východokřesťanské obce slavil v den, na který připadl svátek Pesach (14. nisan). Některé křesťanské obce z přesvědčení, že půst musí skončit spolu s „*týdnem Ježíšova utrpení*“, začaly slavit Velikonoce následující po 14. nisanu. Západní křesťané slavili Velikonoce první neděli, po prvním jarním úplňku. Půst tedy končil v předvečer neděle, kdy na nebi vyšla první hvězda, ráno se pak konala mše ke „*Vzkříšení Páně*“.<sup>55</sup> Ta připadla na první neděli po prvním jarním úplňku, tedy na měsíc březen nebo duben. Pokud by úplňk připadl na neděli, svátek se posune na neděli následující. Rozsah tohoto svátku je mezi pěti týdny. Velikonoce tedy mohou připadnout na kteroukoliv neděli v rozmezí od 22. března do 25. dubna.<sup>56</sup>

Mezi další křesťanské svátky řadíme Vánoce a Letnice. Příprava na vánoce začíná obdobím, které nazýváme adventem, respektive čtyřmi nedělemi, které předchází vánočním svátkům:

<sup>54</sup> KIRSTE, R., SCHULTZE, H., TWORUSCHKA, U. *Svátky světových náboženství*, s. 36.

<sup>55</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Velikonoc*, s. 27.

<sup>56</sup> ADAM, A. *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*, s. 63-64.

1. *Adventní neděle – Ježíšův vjezd do Jeruzaléma*
2. *Adventní neděle – druhý příchod Páně*
3. *Adventní neděle – Ježíš poslán k lidem*
4. *Adventní neděle – Zvěstování narození Páně Marii*<sup>57</sup>

Je to doba radosti a očekávání. Čas je věnován přípravě oslav Narození Páně a prvního příchodu syna Božího k lidem. Vzpomínky jsou zároveň směřovány k druhému příchodu Krista na konci věků.<sup>58</sup> Štědrý den začíná bohoslužbou a končí půlnoční mší, která je nejnavštěvovanější z celého roku. V domácnostech rodina usedne k slavnostně prostřenému stolu a své nejbližší obdaruje dárky. Vánoční okruh je pak uzavřen svátkem Páně, někdy také slavený jako den Tří králů – Kašpara, Melichara a Baltazara. „*Od konce středověku je známo také žehnání obydlí s použitím vody a kadidla, požehnanými v tento den. Nad dveře se přitom píše C+M+B*“<sup>59</sup>

Letnice je slavnostní den, který se slaví padesátý den po Velikonocích. Tradice, slavit tento den, vychází z židovského svátku *Šavuot*, kdy došlo k uzavření smlouvy mezi Hospodinem s Mojžíšem a předání Desatera. U křesťanů je tento den spojen s Nanebevstoupení Páně a slavnost seslání Ducha svatého.<sup>60</sup> Je to korunující závěr doby velikonoční.

---

<sup>57</sup> KIRSTE, R., SCHULTZE, H., TWORUSCHKA, U. *Svátky světových náboženství*, s. 45.

<sup>58</sup> ADAM, A. *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*, s. 129.

<sup>59</sup> Tamtéž, s. 143.

<sup>60</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Velikonoc*, s. 91.

## 4. Svátek Velikonoce

Velikonoce jsou nejvýznamnějším a nejstarším křesťanským svátkem, které odkazují na Velkou noc Kristova zmrtvýchvstání. To se stalo také pramenem křesťanské víry, který tvoří základ liturgických svátků. Přestože se z Nového zákona o původu svátku Paschy nedočteme, není pochyb, že křesťané si ho spojili s obětováním Krista. Věřící se zbavovali starého kvasu, jako kvasu zla a špatnosti a nahrazovali ho kvasem novým, kvasem upřímnosti a pravdy. Toto naplnění židovské slavnosti se dostalo do povědomí křesťanů a získalo tak nový smysl. Odpoutání se od židovské Paschy však probíhalo velmi pozvolně.<sup>61</sup> Druhý vatikánský koncil označil Ježíšovo spasitelné dílo jako velikonoční tajemství s ohledem na židovský svátek Paschy, při kterém byl Ježíš ukřižován.<sup>62</sup> Kristovo ukřižování se událo v blízkosti významného židovského svátku Pesach, který je památkou vysvobození Izraelitů Mojžíšem z egyptského otroctví. Slavení Velikonoc se tedy v církvi objevilo velmi brzy a již od počátku je významově provázáno s židovskou oslavou Pesachu, jejíž prvky v sobě nese dodnes. Ježíšovo projití smrtí a vzkříšení křesťané chápou jako naplnění starozákonního obrazu přejití Izraelitů Rudým mořem při východu z Egypta. „*Ježíš uvedl projitím moře utrpení a smrti nový lid Boží do nového společenství s Bohem.*“<sup>63</sup> Oslava Velikonoc tradičně trvá padesát dní. Začíná přípravným obdobím, dobou předvelikonoční, dobou postní. Vrcholí svátkem Seslání Ducha svatého (letnice).

Křesťanský rok se začal utvářet slavením dne Zmrtvýchvstání. Lidé se shromažďovali ke slavení eucharistie a záhy na to začínají oslavovat Velikonoce. Oslavy Velikonoc byly přijaty zákonem, vydaným římským císařem Valentinianem II. roku 389.<sup>64</sup>

O Velikonocích jsou často zmiňovány skutky apoštolů. V Novém zákoně je apoštolem každý, kdo byl vyslán nebo ustanoven, jako něčí vybraný zástupce. Zvláštní postavení mezi apoštoly zaujímá Pavel, protože ten jako jediný byl Ježíšem po nanebevstoupení osloven. Tím, že šířil křesťanskou víru národům, je považován za apoštola pohanů.<sup>65</sup>

---

<sup>61</sup> ADAM, A. *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*, s. 62.

<sup>62</sup> Tamtéž, s. 31.

<sup>63</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Velikonoc*, s. 23.

<sup>64</sup> Tamtéž, s. 23.

<sup>65</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Abeceda Velikonoc*, s. 4.



Svátek Paschy se obvykle slavil v jedinou noc z velikonoční soboty, na velikonoční neděli. Od 4. století se slavnosti rozšířily o další dva dny. Pátek a sobotu. Díky tomu se vyvinulo „největší velikonoční triduum ukřižovaného, pohřbeného a vzkříšeného Pána.“

Součástí tohoto tridua jsou: *Večer zeleného čtvrtka, Bílá sobota, Velký pátek a Neděle Zmrtvýchvstání.*<sup>66</sup>

#### **4.1 Doba postní – doba předvelikonoční**

Doba předcházející velikonočním svátkům, je dobou kající, postní. Půst trvá čtyřicet dnů a je spojen s přípravami na křest, obnovu křestních slibů a veřejného pokání. Na koncilu v Niceji byl zaveden jako všeobecný zvyk.<sup>67</sup>

V návaznosti na Bibli, kdy se půstu účastnili učedníci v souvislosti „odnětí ženicha“, přibyl k tomuto dnu ještě den „Kristova spočinutí v hrobě.“ Tyto půsty byly vykonávány v den Velkého pátku a Bílé soboty.<sup>68</sup> Omezování v době upevňování křesťanství, se netýkala pouze jídla a pití, ale také světské zábavy a účasti na jarních slavnostech. Čtyřicet postních dnů je připomínkou Ježíšova křtu. (Mt 4:2; L 4:2)

**Popeleční středa** je označována svátkem míru. Začíná ve středu před první postní nedělí. Připadnout může na kterýkoliv den mezi 4. únorem a 10. březnem. V tomto čase, jak už bylo zmíněno, dodržuje se u věřících přísný půst. Hříšníci se kají a prosí za odpuštění. Pokání bylo považováno za osobní akt, kdy se hříšník zpovídal ze svých hříchů. Pokání ale mohlo být také společné, podobně jako u hebrejského svátku Jom Kipur (Den smíření). Tato veřejná pokání byla známá v ranně křesťanských dobách, kdy byl knězem sypan popel na hlavu, ženám se jím kreslil na čelo kříž. Ve středověku se o Popelečné středě zakrýval obraz nad oltářem fialovým závojem, muži i ženy se oblékali do tmavých oděvů a cestou do kostela museli projít kolem kajících. Dnešní všeobecný charakter byl ustanoven tím, že Popeleční středa je dnem postu a udělení popelce - kříže.<sup>69</sup>

V našich krajích byl zaveden zvyk „spláchnutí popelce“, sklenička dobrého pití po mši měla muže v létě ochránit od dotěrného hmyzu. V některých oblastech si toto zpestření dopřávaly i ženy, čímž „šlechtily drůbež.“<sup>70</sup>

<sup>66</sup> Tamtéž, s. 24.

<sup>67</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Velikonoc*, s. 34.

<sup>68</sup> Tamtéž, s. 32-33.

<sup>69</sup> ADAM, A. *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*, s. 102.

<sup>70</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Velikonoc*, s. 63-64.

## 4.2 Postní neděle

Vzhledem k tomu, že neděle má v křesťanství zvláštní význam, získala tak svůj osobitý význam i v době předvelikonoční. V tomto období se k modlitbě schází největší počet věřících, kteří jsou církví vyzýváni k *obrácení se a pokání*. Evangelium těmto nedělím přisuzuje konkrétní podobu:

### *První postní neděle – Černá, Pučálka*

Evangelijní perikopa první neděli popisuje jako Ježíšovo pokušení na poušti. Vyzdvihuje jeho čtyřicetidenní půst a jeho vítězství nad pokušením.<sup>71</sup>

Postní neděli provází mnoho zvyků a obyčejů. V českých zemích dostala toto jméno snad podle zvyku, kdy ženy v tento den chodily oblečeny v černých šatech s černým šátkem, kterým si pokrývaly hlavu. K obědu se podávalo postní jídlo Pučálka, uvařené z naklíčeného a na pánvi usmaženého hrachu.<sup>72</sup> Oblibu si tento den získal i u dětí, které dostávaly dárečky. Také se věřilo tomu, že pokud snědly preclíky, které hospodyně rozvěsily po stromech, nebudou je celý rok bolet zuby.

### *Druhá postní neděle - Pražná*

Evangelijní perikopa popisuje, jak Ježíš zvěstuje svým učedníkům jeho utrpení, smrt a vzkříšení. Připomíná se zde myšlenka nutnosti sebezapření a následování kříže, „*že kříž a smrt neznamenaají konec, nýbrž průchod ke slávě.*“<sup>73</sup>

Název této neděle byl odvozen od chudého jídla Pražmy, které se vařilo z nedozrálých klasů obilí. Zemědělci se v tento den radili o nadcházejících pracích nad pohárem postního piva.

### *Třetí postní neděle - Kýchavná*

Evangelijní perikopa popisuje Ježíšovo setkání se Samařankou u studny a jeho mesiášství, křestní obnově.

K této neděli se váže mnoho pověr. Není proto jisté, zda původ názvu pochází od nastydlých dětí, které v tomto ještě poměrně chladném období chodily bosé a poté kýchaly, nebo si jméno získala podle choroby popsané v Starém zákoně označující jako mor, kdy se

<sup>71</sup> ADAM, A. *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*, s. 104.

<sup>72</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Velikonoc*, s. 50.

<sup>73</sup> ADAM, A. *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*, s. 105.

tradovalo, že ten kdo kýchal, byl touto nemocí nakažen. Velmi oblíbenou pověrou také bylo, kolikrát si dotyčný o třetí postní neděli kýchne, tolik let bude ve zdraví žít. „V té době prý vznikl křesťanský pozdrav *pozdrav*, aneb *pomoz Pán Bůh*.“<sup>74</sup>

#### *Čtvrtá postní neděle – Družebná, Růžebná či Růžová*

Této neděli vévodí také téma křtu. Ježíš uzdravuje slepého a přivádí ho k víře v „Syna člověka“ (J.9:1-41) Perikopa popisuje rozhovor Ježíše s Nikodémem. Ke slovu stále více přichází symbolika „světla“ a poselství o velikonočním tajemství, spásy a nasměrování cesty.

V našich zemích se ještě před 1. světovou válkou držel zvyk, že ten, kdo chtěl oficiálně požádat o nevěstu na velikonoční pondělí, musel s družbou o čtvrté postní neděli navštívit dům nevěsty. Fialová barva v kostelích je v tento radostný den nahrazena barvou růžovou.

#### *Pátá postní neděle – Pašijová, Smrtelná či Smrtná*

Do popředí silně vstupuje Kristovo utrpení. Páté postní neděle se říkalo *doba umučení*. V kostelech se zahalovaly kříže a oltáře.

Obyčeje o páté postní neděle byly spojeny s chozením se Smrtí. Morenou, Mořenou, Smrtholkou, těmito jmény byly pojmenovány ze slámy vyrobené figuríny, které se z vesnic vynášely ven a házely do vody. Někdy byly také zakopány do země. Tím se symbolicky ukončila zima a vítal se příchod jara. Děti při této příležitosti obcházely stavení a koledovaly.

#### *Šestá postní neděle -Květná*

Je označení pro šestou a zároveň poslední postní neděle. Je připomínkou triumfálního vjezdu Ježíše do Jeruzaléma. Tento den je určen svěcení. V 8. stol. n. l. se v kostelech rozdávaly palmové ratolesti a kříže z palmové slámy. V severnějších zemích, kde palmy nerostly, bychom se setkali spíše s nějakými zelenými proutky, na kterých už vyrašily „*kočičky*“. Při bohoslužbách se předčítá zpráva o umučení Ježíše Krista, tzv. *Pašije*. Věřící během čtení drží posvěcené ratolesti, jež mají připomenout Kristovo ponížení a jeho věčnou slávu. Lidé také ratolesti zapichovali do země nebo zastrkávali za svaté obrazy jako ochranu před přírodními živly.

---

<sup>74</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Abeceda Velikonoc*, s. 16.

Květnová neděle byla dnem, kdy se podle tradice otevíraly cesty k pokladu. Na tržištích se prodávali zaklínací knížky, které napomáhaly při hledání pokladu. Na mši si lidé oblékali něco nového, jako záruku šťastného roku. Ze světnic se ratolestmi vymetala neřest.<sup>75</sup>

**Pašije** (z lat. passio - utrpení) jsou zprávy o utrpení Ježíše Krista zpívané při bohoslužbě místo evangelia. Spolu se vzkříšením tvoří základ křesťanské věrouky. Do konce 19. století se o Květnové neděli pašije zpívaly na kůru.<sup>76</sup> Ve 2. polovině 19. století bylo zpívání pašijí velkou společenskou událostí. Lidové sbory byly často zastupovány sbory profesionálními. Texty často komponovali přední hudební skladatelé. Zpívaná mše byla velmi oblíbená. Poté, co se koncem 19. století prosadila mše čtená a zpívaná se přesunula do koncertních sálů, bylo pro věřící v naší zemi veliké zklamání.<sup>77</sup>

Pašijový týden je vyvrcholením liturgického roku. V tomto postním týdnu si věřící připomínají poslední dny Ježíše Krista. Pro tento týden existují i jiné názvy, jako například „Svatý“, kdy věřícím bývají popisovány svaté děje konce Kristova života, ale také „Tichý“, protože v tento den utichají zvony a lidé se halí do smutku.<sup>78</sup>

### 4.3 Postní pokrmy

Doba půstu 40 dnů, je odvozena od doby, kdy Ježíš pobýval na poušti. V dřívějších dobách k půstu újmy, který se vztahoval na celou dobu předvelikonoční, platil také půst zdrženlivosti. Ten zakazoval konzumaci surovin od teplokrevných zvířat (maso, vejce, mléčné produkty a živočišné tuky). Říkalo se mu úplný půst a platil pro Popeleční středu, pátku a soboty velikonočního čtyřicetidenní a velikonoční kvatembr, který v současnosti připadá na první adventní týden, postní týden, týden před svatodušními svátky a první říjnový týden. Původ kvatemburu není přesně znám, názory na jeho vznik se různí.<sup>79</sup>

Strava byla velmi jednoduchá a chudá. Podávala se jednou denně. Maso bylo povolené pouze v neděli. „*Řezníkům, kteří by v postě prodávali maso, hrozilo uvěznění a pokuta*“.<sup>80</sup> Byly doby, kdy některé země o Popeleční středě, Zeleném čtvrtku, Velkém pátku a Bílé sobotě zavíraly řeznictví. Jídlo se podávalo večer a za stůl usedala celá rodina. Ve všední den

<sup>75</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Velikonoc*, s. 60.

<sup>76</sup> *Kůr* je vyvýšená, zpravidla zděná a podklenutá konstrukce v zadní části kostela, určená pro varhany, pěvecký sbor a hudebníky.

<sup>77</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Velikonoc*, s. 43-44.

<sup>78</sup> Tamtéž, s. 43-44.

<sup>79</sup> Tamtéž, s. 46.

<sup>80</sup> Tamtéž, s. 46.

se převážně skládalo ze zeleniny, sušeného ovoce, suchého chlebu. Namazaný chléb si mohl dopřát pouze starý nebo nemocný člověk a malé děti.<sup>81</sup>

V našich zemích se také podávala skromná strava. Většinou se jídelníček skládal z luštěnin, vařily se zahuštěné polévky, smažily se vdolky, které se nemastily, ale mazaly povidly. Jak už bylo zmíněno výše, typickým pokrmem byla pučálka, praženec nebo pražma. Kdysi se za běžné postní jídlo považovala ryba. Proto také ve 13. století mnoho klášterů zakládalo chovné rybníky. Vše ale ukončila Třicetiletá válka, která se postarala o úpadek českého rybářství. Vrchnost na sebe převedla veškerá práva a pytláctví se tvrdě trestalo. Od té doby se na stole ryba, jako postní jídlo, objevovala jen výjimečně. Nahradila jí zelenina, jako zeli, které se upravovalo na několik způsobů.<sup>82</sup>

Zvláštní místo v postní době zaujímal pečivo. Na Květnovou neděli se pekly tzv. ptáčci, které dostávaly děti a domácí chasa. Z žitné mouky s přidáním medu se tvarovaly figurky zvířátek a lidí. Jidáše se pekly na Zelený čtvrtek a Velký pátek. Neprovdané dívky pekly chlapcům rohlíky a z nabobtnaného hrachu ocukrované a opepřené pálenice. Každé postní jídlo doprovázela nádherná modlitba: „*Otče, všichni v tebe doufají a Ty jim dáváš pokrm a nápoj, v čas příhodný otevíráš štědrou ruku svou a naplňuješ živočichy požehnáním svým. Pane, smiluj se, Kriste, smiluj se! Pane Bože, Otče Nebeský, požehnej nám těchto darů a pokrmů, které v Tvé štědrosti budeme skrze Pána našeho Ježíše Krista, Amen.*“<sup>83</sup>

**Škaredá středa** se stále řadí do liturgického postního období. Její název škaredá, smetná, nebo také sazometní, je odvozen od zvyku, kdy se v tento den všechno smýčilo. Vymetaly se komíny i stavení. Dům musel být připraven k velikonočním oslavám.<sup>84</sup>

**Zelený čtvrtek** patří stále do velikonočního svatého třídenní, které začíná večerní čtvrteční mší a končí nešporami o Neděli Zmrtvýchvstání. Tento den si křesťané připomínají poslední večeři Pána Ježíše s dvanácti apoštoly. Při mši na Zelený čtvrtek bylo zvykem, že biskup s představenými omýval nohy starcům, které pak hostili. Lidé na venkově se v tento den brzy ráno omývali rosou, která měla zabránit všem neduhům. Kostelní zvony při mši utichaly a lidé podle tradice cinkali penězi, aby se jich držely. Tento den měl také svůj zvláštní význam pro veřejné kajícíky, kteří byli po trojím zaklepání na vrata vpuštěni do chrámu a znovu přijati do společnosti církve. Hospodyně časně ráno vstávaly a vymetaly dům

---

<sup>81</sup> Tamtéž, s. 46.

<sup>82</sup> Tamtéž, s. 48.

<sup>83</sup> Tamtéž, s. 49.

<sup>84</sup> Tamtéž, s. 84.

novým, v pašijové době vyrobeným pometlem. Toho dne se konzumovaly pokrmy zelené barvy, „špenát, různé druhy zelí, aby byl člověk celý rok zdrav“.<sup>85</sup>

**Velký pátek**, Bolestný pátek ale také Tichý, má lidové přívlastky odvozeny od charakteru tohoto dne. Vyjadřují smutek nad ukřižováním a smrtí Ježíše Krista. Tento den byl považován za nejsmutnější den celých Velikonoc. Po celé svaté třídní bylo zakázáno pracovat se zemí. Na Velký pátek tento zákaz získal zvláštní váhu. Pracovat se zemí se nesmělo proto: „že v ní odpočívá Kristus, země přijala své lůno Syna Božího, země je lože Kristovo, a také pro památku zemětřesení při Ježíšově smrti“.<sup>86</sup>

Obyčeje a lidové tradice byly různorodé. Lidé vstávali brzy ráno, aby se omyli v potoku a tím se ochránili před nemocemi. Na jeho dně hledali kamínky, které házeli za sebe jako ochranu před bolestmi zubů. Nepůjčovaly se domácí potřeby, nepralo se prádlo, pradelny říkaly: „že by ho místo do vody namáčely do Kristovy krve“.<sup>87</sup> Časté byly pověry spojené s čarodějnicemi a hledáním ochrany před uhranutím. Věřilo se v magickou sílu země, která otevírala na malou chvíli ukrytý poklad, který byl označen malým světýlkem, ale také na vodníky vycházející z vody a prohánějící se na koni. Velký pátek byl také dnem zákazů. Nesmělo se tančit, protože tím by se udupala probouzející se země a její dary by byly poškozené.<sup>88</sup>

**Bílá sobota** přináší určitý zlom. Tmu a ticho v kostelích střídá světlo svící, hudba varhan a zvonů. Bílou sobotu můžeme chápat jako naplnění Svatého týdne. Nadešel konec půstu a nastoupil čas pečení beránků, mazanců a jiného posvícenského cukroví. Označení „bílá“ je církevního původu, zřejmě odvozeno od bílého roucha nových katechumenů, kteří byli v tuto dobu křtěni. Nově pokřtění pak nosili bílé oděvy po celý velikonoční oktáv.<sup>89</sup> Večer se konala bohoslužba – vigilie, před kterou se zapálil paškál (velikonoční svíce) a světlo bylo přeneseno do kostela.

V Čechách se světil oheň před kostelem. Hospodyňka si počkala, až kněz oheň posvětil, poté si vzala žhavý oharek domů a jím zapálila oheň nový. Svěcení vody, křest dospělých či obnova křesťanského slibu patří k obřadům Bílé soboty dodnes.<sup>90</sup>

<sup>85</sup> VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 55.

<sup>86</sup> FROLCOVÁ, V. *Velikonoce v české lidové kultuře*, s. 129.

<sup>87</sup> VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 56.

<sup>88</sup> Tamtéž, s. 56.

<sup>89</sup> *Velikonoční oktáv* je týden liturgického roku, který začíná nedělí Zmrtvýchvstání Páně a končí Bílou nedělí.

<sup>90</sup> FROLCOVÁ, V. *Velikonoce v české lidové kultuře*, s. 159.

**Velikonoční neděle** je nejradostnějším obdobím křesťanského roku. Slavnost Zmrtvýchvstání Páně či Boží hod velikonoční. V tuto dobu věřící navštěvovali kostely mnohem častěji a ve větším počtu. Byli milosrdnější, dávali almužnu a obnovovali křestní sliby. Velikonoční neděle je největší slavností křesťanského roku. V tento den se oslavuje vítězství života nad smrtí, Kristovo tajemství jeho smrti a slavného zmrtvýchvstání.

Na stůl se po dlouhém čtyřicetidenním půstu opět dostalo maso, vejce a mléčné výrobky. Aby se předešlo zdravotním potížím, které by mohly přechodem na „tučnou stravu“ přijít, bylo zvykem určité pokrmy světit. Tyto svěceniny se pak podle obyčejů určitého kraje pojídaly v zahradě, na polích pod širým nebem a drobečky popadané na zem se *darovaly* zemi za příští úrodu. Na Chodsku bylo zvykem jídlo posvěcené v kostele pojídat ve stoje, na Šumavě lidé věřili, že díky jídlu posvěceného beránka, najdou zbloudilci cestu v lesích. „*Ve východních Čechách obětoval hospodář kus svěceného mazance, vejce a víno zahradě, poli a studni, aby byla dobrá úroda, hojnost ovoce a zdravá pitná voda*“<sup>91</sup>. Dalo by se říci, že každý kraj měl svůj specifický obyčej. V 70. letech našeho století bylo zvykem, že potraviny k posvěcení nosily do kostela převážně ženy, svobodná mládež i děti. Dnes se v katolických rodinách můžeme stále setkat se zvykem rovného dělení a společného požívání svěceného vejce: „*po návratu z kostela, před obědem se rodina sejde u stolu, pomodlí se vestoje a pak každý sní svůj podíl svěceného vejce (někde též mazance)*“.<sup>92</sup> V některých krajích bylo zvykem na Boží hod obházet na koních pole s modlitbami za příští úrodu. Obřadní jízda s křížem, jak se jí říkávalo, nevznikla jako velikonoční zvyk, ale jako jedno z úsilí člověka za ochranu a úrodnost polí.<sup>93</sup> Tato jízda *koňmo* je dodnes pořádána v obci Lukavec a Fulnek.

Po neděli Zmrtvýchvstání následuje **Velikonoční pondělí**. Mohli jsme se také setkat s názvem *Mrskaný pondělek*, nebo *Červené pondělí*, od daru červeného vejce. V našich zemích se tento den spojoval s mnoha tradicemi a zvyklostmi. Tím nejznámějším českým obyčejem bylo chodit s pomlázkou na *mrskút*. Tento starý zvyk byl spojen s koledou, za kterou chlapci nebo muži dostávali zdobená vejce – kraslice, tradiční velikonoční pečivo, či něco dobrého k pití. Pomlázka byla spletena z mladého vrbového proutí, které mělo dívkám předat jarní svěžest. Jinde pro změnu hospodář pomlázkou vyšlehal čeládku i s rodinou, aby byla po celý rok čilá. Nebylo ani výjimkou, že na oplátku chodila děvčata v úterý polévat

<sup>91</sup> VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 57.

<sup>92</sup> FROLCOVÁ, V. *Velikonoce v české lidové kultuře*, s. 181.

<sup>93</sup> Tamtéž, s. 185.

chlapece vodou, aby byli svěží. V některých krajích byla pomlázka považována za výraz přátelství mezi rodinami.<sup>94</sup>

Lidové zvyky tohoto svátečního dne jsou velmi rozmanité a každý kraj je pojal podle své dochované a z generace na generaci předávané tradice.

Bílá neděle je posledním dnem velikonočního oktávu. Bílá se nazývá proto, že tento den nosili novokřtěnci naposledy bílé křestní roucho.

#### 4.4 Velikonoční symboly

Jak už bylo zmíněno, české Velikonoce se do dnes neobejdou bez řečtačky, pomlázky, malovaných vajec, mazance či beránka. Každá tato věc má svou tradici. (*pomlázka* viz příloha obr. č. 7., *vejce* viz příloha obr. č. 5.)

Velikonoční pomlázka má hned několik významů. Obyčej šlehání dívek jarními pruty spojený s koledou je asi nejnámější. Spletené pruty jako nástroj ke šlehání ale nemusí sloužit pouze k tomuto účelu. Může být považována jako obřadní předmět. Pomlázka může být také dar. Někde se slovo pomlázka přeneslo i na velikonoční pokrmy: (*„na Plzeňsku nádivka z jehněčího nebo telecího masa nebo sekaná pomlázka z pomletého masa“*).<sup>95</sup>

Hrkání v předkřesťanských dobách bylo přikládáno ke zvyku, kdy lidé tímto rachotem odháněli od svých příbytků zlé síly. Ve středověku zase kněží tloukli dřevěnými prkny o chórové lavice a chrámovou dlažbu s připomínkou symbolického chaosu, který nastal při Ježíšově smrti. Hrkáním si lidé také předávali signály hrozícího nebezpečí. Chlapci Hrkači, kteří vycházeli poprvé hrkat v poledne na Zelený čtvrtek, byli štědře obdarováni.<sup>96</sup>

Mazanec neodmyslitelně patří k českým Velikonocům. Peče se do zlatava z kynutého těsta a jeho kulatý tvar připomíná kotouč jarního slunce. Koledníci jim bývali často obdarováni. Jemné kynuté pečivo, které hospodyně připravovaly o těchto svátcích, bylo také ve tvaru věnečku, panáčka, pletenky apod. Nejtradičnějším pečivem ale stále zůstává na českých stolech beránek, jako připomínka památky ukřižování Ježíše Krista. Beránek v křesťanské víře symbolizuje Ježíše.

Obdarovávat koledníky malovaným vejcem je zvykem, který se udržuje v našich zemích dodnes. Dříve sloužilo velikonoční vejce také jako naturálie poddaným, bylo součástí

<sup>94</sup> VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 57.

<sup>95</sup> FROLCOVÁ, V. *Velikonoce v české lidové kultuře*, s. 198.

<sup>96</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Abeceda Velikonoc*, s. 40.



poddanských dávek a příjmů.<sup>97</sup> Zdobení vajec je velmi rozmanité. Někde se vejce malují, jinde se do nich speciální technikou vyrývají různé vzory, obháčkovávají se apod. Malovaná vejce se nazývají kraslice a název byl odvozen od slova *krásný*, jehož původní význam byl červený. Pro křesťanskou církev mělo zdobení vajec znázorňovat krásu *těla Syna Božího, obětovaného, vzkříšeného, oslaveného*.<sup>98</sup>

---

<sup>97</sup> FROLCOVÁ, V. *Velikonoce v české lidové kultuře*, s. 218.

<sup>98</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Abeceda Velikonoc*, s. 10.

## 5. Srovnání Pesachu a Velikonoc

V této kapitole se pokusím srovnat Pesach a Velikonoce jak z pohledu židovského, tak z pohledu křesťanského. Budu se snažit co nejlépe najít společné, nebo alespoň podobné znaky a symboly, které s nimi souvisí. Pokusím se také nastínit rozdíly, které tato náboženství či svátky provází.

Obě tato náboženství vycházejí ze společného základu, spásy. Pro židy je to vyvedení z otroctví, pro křesťany vzkříšení Ježíše. Přerod Ježíše ze smrti do nového života, je jedním ze základních dogmat křesťanské víry.

Zásadní věc, která je společná oběma náboženstvím, je víra v jednoho Boha. Bohu jsou ale přisuzovány jiné vlastnosti. Role, kterou hraje v konkrétním náboženství, je odlišná. Židovský Bůh nemá podobu. (Ex.20:4-7) Jméno JAHVE připomíná Izraeli blízkého Boha, Spasitele. (Ex.3-d) Bůh je vnímán jako spravedlivý, všudypřítomný, jediný, trestající již na tomto světě. Je považován za Stvořitele a Pána země. Vztah mezi ním a člověkem byl založen na spojenectví, kdy Bůh vedl Abrahama do zaslíbené země.<sup>99</sup> Pomocí několika zásahů pomohl vyjít z egyptského otroctví, dojít ke svému vrcholu a zpečetit boží činy smlouvou na hoře Sinaji. Boží zásah v podobě desáté rány se stal stěžejní událostí izraelských dějin. „Židé věří v absolutní jednotu Boha, takže Ježíš pro ně nemůže být božím Synem.“<sup>100</sup>

Naopak v Ježíši Kristu se setkáváme s člověkem, který tvrdí, že je Boží syn. Má jméno a je chápán jako Mesiáš, spasitel světa, který na sebe bere lidskou podobu. Lidu ukázal cestu ke spáse. Je to Bůh milující a odpouštějící. Bůh je Otec, Syn a Duch svatý - Trojjednost v jedné osobě.<sup>101</sup> V liturgickém období po Seslání ducha svatého (po letnicích), se jako projevy díky za dokonané tajemství spásy, slaví svátek Nejsvětější Trojice.<sup>102</sup>

Židé na svého Mesiáše stále čekají. Věří, že pokud se jednou vrátí, bude jim vládnout v lepším, dokonalejším světě. U křesťanů je to jiné. Ti svého Mesiáše našli v Ježíši Kristu. On se pro ně stal tím vyvoleným, který jim zajistí lepší život a spásu.<sup>103</sup> Mojžíš byl pro ně jen předobrazem novozákonního vůdce Božího lidu, Krista.

<sup>99</sup> O'CALLAGHAN, S. *Malé kompendium světového náboženství*, s. 38.

<sup>100</sup> MROWIEC, K., KUBLER, M. a SFEIR, A. *Bůh, Jahve, Alláh: vše, co nás zajímá o křesťanství, judaismu a islámu*, s. 40.

<sup>101</sup> KLENICKI, L. - WIGODER, G. *Slovník židovsko- křesťanského dialogu*, s. 27.

<sup>102</sup> ADAM, Adolf. *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*, s. 161.

<sup>103</sup> FRANKIELOVÁ, S. F. *Křesťanství: Cesta spásy*, s. 17.

V Novém zákoně se dočteme o době, kdy Ježíš putoval Palestinou a zvěstoval příchod království Božího. Na této pouti křísil mrtvé a uzdravoval nemocné. „*Spor o sobotu*“ a „*Uzdravení v sobotu*“, je příběh, kdy Ježíš se svými učedníky prochází polem a pojídá obilné klasy. Následně je Farizei obviněn, že toto činit v sobotu, je zakázáno. On jim odpovídá: „*Nečetli jste, co udělal David, když měl hlad on i ti, kdo byli s ním? Jak vešel do domu Božího a jedli posvátné chleby ačkoliv to nebylo dovoleno jemu ani těm, kdo ho provázeli, nýbrž jen kněžím? [...] a přesto jsou bez viny?*“ (Mt. 12:1-5) Také na *Uzdravení v sobotu* najdeme odkaz v Bible: „*Kdyby někdo z vás měl jedinou ovečku, a ona by mu v sobotu spadla do jámy, neuchopil by ji a nevytáhl?*“ (Mt. 12:11) Dle židovských zákonů je v tento den práce zakázána. Je to den Hospodinova odpočinku, a kdo by pracoval, zemře: [...] „*Ať tedy Izraelci dbají na tento den odpočinku a dodržují je po všechna svá pokolení jako věčnou smlouvu. To je provždy platné znamení mezi mnou a syny Izraele.*“<sup>104</sup> Z toho vyplývá, že pro křesťany má sobota jiný význam než pro židy.

Žádný jiný svátek není tak bohatý na symboly jako Pesach. Přípravné období začíná dva týdny před jeho samotným zahájením. Desátého dne měsíce *nisan* byl vybírán obětní beránek. U křesťanů toto datum můžeme spojit s triumfálním vjezdem Ježíše do Jeruzaléma, kde byl křesťany vítán jako *pravý beránek*. Slaví se na Květnou neděli.

Starozákonní příkaz obětování ročního beránka se vztahuje k příběhu Abraháma a jeho syna Izáka. Bůh Abraháma zkouší z jeho poslušnosti, kdy jako milující otec měl obětovat svého syna. Bůh nakonec Izáka ušetřil a jako zástupná oběť zde nastupuje beránek. Hebrejská tradice symbolizovala ovci jako člena *Božího stáda*. V Novém zákoně beránka představuje ukřižovaný Ježíš Kristus.<sup>105</sup> K ukřižování Ježíše došlo v období velikonočních svátků. Smrtí Beránka Božího jsou snímány hříchy světa. V současnosti je beránek při sederové večeři nejčastěji nahrazován kuřecím křídélkem, nebo jiným kouskem masa s kostí. U nás je tento symbol velikonoc nahrazen pečeným sladkým těstem. Odlišnost v tomto svátečním pečivu můžeme najít nejen v použití ingrediencí, ale i v jeho tvaru. Židovský nekvašený maces je křehký chléb kulatého nebo hranatého tvaru, zatímco křesťanské pečivo může být kynuté nebo třené ve tvaru beránka nebo kulatého mazance. (*maces* viz příloha obr. č. 3., *beránek* viz příloha obr. č. 6.)

Ježíšova poslední večeře obsahově navazuje na svátek nekvašených chlebů. (Ex. 12:1-28);(Mt. 26:17-19) Židé mají večeři spjatou s vysvobozením, křesťané se spásou, kde Ježíš

<sup>104</sup> NOSEK, B., DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*, s. 190.

<sup>105</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Velikonoc*, s. 206.

zaujímá sám místo obětního beránka. Křesťan věří: „že ve *Večeři Páně přijímá podíl na spasitelném díle Ježíše Krista.*“<sup>106</sup>. Hostiny mají společný zvyk v požívání a lámání nekvašeného chleba, a také v pití vína. Ježíš chléb lámal a dával svým učedníkům se slovy: „*Vezměte, jezte, toto jest mé tělo. Pak vzal kalich, [...] „Pijte z něho všichni. Neboť toto jest má krev...*“ (Mt. 26:28)

Ježíš vyzdvihuje chléb jako „*mé tělo*“ a víno jako „*má krev.*“ Svým učedníkům přikázal, aby si každý rok v tento den připomínali a tím navázal na slova Hospodina. (Ex. 12:14) U židů je požívání nekvašeného chleba spojeno s rychlým odchodem z Egypta, kdy se museli spokojit s plackami rozdělané ve vodě – *macesy*.

Dalším společným symbolem, ačkoliv s rozdílným významem je vejce. Židé k vařenému vejci mají několik výkladů. Vejce může být vzpomínkou na sváteční oběti v jeruzalémském chrámu. Jinde ho chápou jako sváteční oběť, někdo v něm vidí souvislost s truchlením. Jiní poukazují na věčnost. Ve vařeném vejci židé spatřují také symbol osudu izraelského národa.<sup>107</sup> Vejce může být také pokládáno za symbol smutku. Truchlící, vracející se z pohřbu blízké osoby, si jako první jídlo dají chléb a vejce.<sup>108</sup> V křesťanských zemích byla vejce součástí velikonočních oslav důležitým obřadním pokrmem, ale také symbolem nového života, plodnosti, zdraví a štěstí.<sup>109</sup> Ve středověku bychom se setkali s vejci při ukončení bohoslužby, kdy byla rozdávána kajícím, na důkaz pokání a znovupřijetí do křesťanského společenství. Tato vejce se nazývala odpustková a rozdávala se na Zelený čtvrtek. Dnes jsou v našich krajích velikonoční vajíčka používána spíše jako odměna koledníkům, nebo jako dekorativní prvek.<sup>110</sup>

Poutní svátek Šavuot je slaven 49 dnů od druhého dne Pesachu. Do Jeruzalémského chrámu se přinášely první obilné oběti. Tento svátek týdnů je také spojen s předáním Desatera na hoře Sinaj Mojžíšovi. Křesťanské velikonoce jako by kopírovaly tuto dobu. Letnicemi vrcholí padesátidenní oslava Velikonoc. *Pentekosté* (česky padesátá) je nazývána doba od neděle Zmrtvýchvstání Páně do neděle Soslání Ducha svatého.<sup>111</sup> Křesťany byl za oběť prvotiny považován Ježíš. On jako první vstoupil na nebe a přinesl člověka jako dar. Apoštol Pavel říká: „*Avšak Kristus byl vzkříšen jako první z těch, kdo zesnuli.*“ (1K.15:20)

<sup>106</sup> BAUMANN, A., PRUDKÝ, M. *Co by měl každý vědět o židovství*, s. 119.

<sup>107</sup> NOSEK, B., DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*, s. 218.

<sup>108</sup> VRIES, S. Ph. de. *Židovské obřady a symboly*, s. 119.

<sup>109</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Velikonoc*, s. 254.

<sup>110</sup> Tamtéž, s. 253.

<sup>111</sup> Tamtéž, s. 89.

Svatodušní oslavy uzavírají velikonoční okruh. Vzhledem k tomu, že svatodušní neděle nemá pevně určené datum, je tedy „klouzavým svátkem“ a může tak připadnout na jakékoliv datum mezi 10. květnem a 13. červnem. Starý zákon popisuje Ducha svatého: „*Jako základní princip života a jako síla schopná přetvářet a měnit lidské bytosti. Je připodobňován k ohni, větru a vodě.*“<sup>112</sup>

Podobné datování shledáme u Svátku týdnů (Šavuot), který se v diaspoře slaví 6. a 7. sivanu, což připadá na druhou polovinu května, nebo první polovinu června. Jak už bylo zmíněno, oslavuje se zde přijetí Tóry. Při oslavě tohoto svátku vystupuje do popředí především historicko-duchovní význam. Tím se duchovně završuje vysvobození Izraele z fyzického otroctví.<sup>113</sup>

---

<sup>112</sup> VAVŘINOVÁ, V. *Abeceda Velikonoc*, s. 12.

<sup>113</sup> PUTÍK, A., KOSÁKOVÁ, E., CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyky. Svátky, synagoga a běh života*, s. 22-24.

## Shrnutí

Cílem této práce bylo porovnat nejvýznamnější svátky židovského a křesťanského náboženství a shromáždit základní informace o jejich společných vztazích. Studií bylo zjištěno, že utváření těchto náboženství, bylo propojeno událostí spásy. Ta měla za následek stmelování lidské společnosti. Vyvedením z Egypta začala historie Izraele. Vzkříšením Krista započala etapa formování křesťanské církve. Význam těchto skutků je každoročně připomínán prostřednictvím svátečních obřadů a symbolů.

Hlavní, co mají tato náboženství společného, je Starý zákon a v něm popsané dějiny Izraelského království. Křesťané vedle Starého zákona, ve kterém společně s židy uctívají významné osoby, mají ještě zákon Nový. V něm je popsán život Ježíše Krista.

Bůh je pro obě náboženství chápán jako tajemství. Rozdílný pohled ale nacházíme v nahlížení na jeho skutky a činy. Boží vykoupení je u židů chápáno jako vysvobození ze zajetí, u křesťanů vykoupení od hříchů. Mnohá náboženství vznikla z nejednotného výkladu Boha. Každé si zavedlo svá pravidla jak jej uctívat a vyznávat.

Ježíšova poslední Večeře Páně navazuje na svátek nekvašených chlebů. Společným znakem pro obě tato náboženství v době velikonoční je symbol beránka. Beránek židům posloužil jako oběť, chápán je také jako člen božího stáda. Křesťané mají beránka spojeného s ukřižovaným Ježíšem a jeho zmrtvýchvstání.

Neporušitelnou tradicí u židů je pojídání nekvašeného chleba v období Pesachu. Křesťané naopak v tyto sváteční dny pojídají pečivo z těsta kynutého. Vařené vejce má v židovské tradici, jak už bylo zmíněno výše, několik výkladů. Křesťané ho v dnešní době spíše pojímají jako dekorativní doplněk svátečního stolu. Hlubší význam jako židé v něm nespátřují. Datování oslav svátků je také podobný. Svátek Šavuot je téměř shodný se svátkem Letnic.

Z vybraných témat, byť se mohou jevit jako totožná, při hlubším zkoumání docházíme k závěru, že jsou oběma náboženstvími chápána s různými významy a odchylkami.

## Závěr

Zdrojů ohledně náboženství jako takového je dostatek. Velké překvapení ale pro mne bylo, že výběr z knih k samotnému popisu svátku Pesach a Velikonoc byl omezený. Dle mého mínění měly ráz obecného charakteru a biblické události byly popsány jen okrajově. V některých případech se informace rozcházel. Různými autory byly vnímány odlišně. Z tohoto důvodu jsem hojně čerpala z Bible.

Při psaní této práce jsem došla k názoru, že židovské náboženství je více propojeno s rodinou. Oslavy svátků jsou ve velké míře prožívány doma s dětmi. Od mala jsou jim vykládány příběhy o trpkém osudu a vzniku jejich národa. Jejich pospolitost a soudržnost je velmi zajímavá a inspirativní.

V dnešní uspěchané době má mnoho lidí Velikonoce spojené pouze s koledou, pomlázkou a pečením beránka. Tomuto stavu, dovoluji si tvrdit, nemálo přispěla doba 50. let minulého století vrcholící dobou normalizace. Zákazy, které provázely církve, se dotkly miliónů lidí. Dle mého názoru se křesťané v době svátků více upínají na bohoslužby v kostele, než na rodinné setkání, tak jak to známe u židů. Snad nedělní bohoslužba zůstala ustáleným zvykem, kde si lidé připomínají Boží události a pocítují blízkost Boha.

Bylo by pro mne velmi potěšující, pokud by má práce oslovila někoho, kdo se zajímá o tyto dvě kultury a přinesla mu užitečné a ucelené informace.

## SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ADAM, Adolf. *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*. Praha: Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-269-1.
2. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2008. 471 s. ISBN 978-80-7021-968-3.
3. BAUMANN, Arnulf; PRUDKÝ, Martin. *Co by měl každý vědět o židovství*. Praha: Kalich, 2001. ISBN 80-7017-205-3.
4. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 978-80-87287-24-8.
5. BRUMLIK, Michal. *Judaismus*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 93 s. ISBN 978-80-247-3914-4.
6. DIVECKÝ, Jan. *Židovské svátky: Kalendář od Pesachu do Purimu*. Praha: P3K, 2005. ISBN 80-903584-3-8.
7. DOLEŽALOVÁ, Jana., PUTÍK, Alexandr., ŠEDINOVÁ, Jiřina. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, Státní židovské muzeum 1992. ISBN 80-85608-14-6.
8. FRANKIELOVÁ, Sandra Sizer. *Křesťanství. Cesta spásy*. Praha: Prostor, 1996. ISBN 80-85190-46-X.
9. JOHNSON, Paul.: *Dějiny židovského národa*. Praha: Rozmluvy, 1995. ISBN 80-85336-31-6.
10. KIRSTE, Reinhard; SCHULTZE, Herbert; TWORUSCHKA, Udo. *Svátky světových náboženství*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-588-7.
11. KLENICKI, L. - WIGODER, G. *Slovník židovsko-křesťanského dialogu*. Praha: OIKÚMENÉ, 1994. ISBN: 80-85241-59-5.
12. MROWIEC, Katia, KUBLER, Michel a SFEIR, Antoine. *Bůh, Jahve, Alláh: vše, co nás zajímá o křesťanství, judaismu a islámu*. Vyd. 1. Praha: Garamond, 2009. 188 s. ISBN 978-80-7407-058-7.
13. NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 2004. ISBN 80-900895-3-4.



14. NOSEK, Bedřich a DAMOHORSKÁ, Pavla. *Židovské tradice a zvyky*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 271 s. ISBN 978-80-246-1518-9.
15. O'CALLAGHAN, Sean. *Malé kompendium světových náboženství*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2012. 192 s. ISBN 978-80-242-3467-0.
16. PAVLÁT, Leo; FIEDLER, Jiří; ŠEDINOVÁ, Jiřina a kolektiv. *Židé - Dějiny a kultura*. Praha: Kliment a Mrázek, 1997. 144 s. ISBN 80-85608-17-0.
17. PUTÍK, Alexandr; KOSÁKOVÁ, Eva; CABANOVÁ, Dana. *Židovské tradice a zvyky. Svátky, synagoga a běh života*. Židovské muzeum v Praze: Praha, 2005. ISBN 80-86889-01-7.
18. PUTÍK, Alexandr; PAVLÁT, Leo, FIEDLER, Jiří. *Židé: Dějiny a kultura. Židovské tradice a zvyky*. Židovské muzeum v Praze: Praha, 1997. ISBN 80-85608-17-0.
19. SCHUBERT, Kurt. *Židovské náboženství v proměnách věků*. Praha: Vyšehrad, 1999. 288 s. ISBN 80-7021-303-5.
20. STERN, Marc. *Svátky v životě židů*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-551-8
21. VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Velikonoc*. Libri, 2006. ISBN 80-7277-
22. VAVŘINOVÁ, Valburga. *Abeceda Velikonoc*. 1. vyd. Praha: Krásná paní, 2011. 63 s. Modrá hlava; sv. 7. ISBN 978-80-86713-68-7.
23. VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*. 1. vyd. České Budějovice: DONA, 1991. ISBN 80-85463-03-2.
24. Vrchní zemský a pražský rabinát 2008, *Průvodce košer potravinami v České republice pro rok 2008- 5768*. [online]:[cit. 09-03-25]. Dostupná z [www: http://kehila-olomouc.cz](http://kehila-olomouc.cz)
25. VRIES, S. Ph. de. *Židovské obřady a symboly*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2009-299. s. Světová náboženství. ISBN 978-80-7021-963-8.

## Resumé

Jewish Pesach and Christian Easter are the most important and oldest feasts. These two religions have the same roots. Both of them use Hebrew Bible known as „The Old Testament“ in which they return to the personality of patriarch Abraham.

The crucial incident in these religions is The Act of Redemption. In Judaism this act is represented by Moses's escape from Egyptian slavery and subsequently the birth of a new nation. In Christian religion it is the martyred death of Christ and his Resurrection.

My bachelor work is divided into two main parts. In the first one I briefly mention the religion of Judaism and subsequently I follow up with the description of the feast itself (Pesach). The second part on Christianity is similar. As these two parts are closely related, the historical and cultural significance of folk traditions and symbols, which have become the inseparable part of these important feasts, are described as well. The final part is finished by the last chapter which mutually compares these two parts.

## Přílohy

### Popis egyptských ran - (příloha č. 1)

1. **Zkažení vod** – „*Všechna voda v Egyptě i v Nilu je proměněna v krev,*“
2. **Žáby** – „*V Nilu vyleze množství žab a sužuje celou egyptskou zemi. Po Mojžíšově modlitbě rána pomine*“
3. **Komáři** – „*Prach se promění v komáry, kteří obtěžují lidi i dobytek*“
4. **Mouchy** – „*Hospodin trestá Egypt mouchami. Faraó žádá Mojžíše a Árona o přímluvnou modlitbu*“
5. **Dobyččí mor** – „*Hospodin stíhá dobytčím morem; stáda Izraelců nejsou postižena*“
6. **Vředy** – „*Nemoc přichází i na lidi a podlehnou jí dokonce také egyptští věštcí*“
7. **Krupobití** – „*Mojžíš znovu jedná s faraómem a ohlašuje další pohromu. Krupobití zničí úrodu na polích*“
8. **Kobylky** – „*Po novém, neúspěšném jednání s faraómem zničí záplava kobylek zbytek úrody v zemi*“
9. **Temnota** – „*Hospodin sesílá na Egypt tmu. Faraó slibuje propustit lid, ale nechce dovolit, aby s sebou vzal stáda*“
10. **Ohlášení poslední pohromy** – „*Mojžíš ohlašuje Izraelcům brzké vysvobození a faraónovi smrt všeho prvorozeného v Egyptě*“ (Ex. 7-11)

### Symbolika potravin podávaných při sederové večeři - (příloha č. 2)

**Maror** - hořké byliny, symbol těžkostí egyptského otroctví a faraonových nařízení zabíjet židovské novorozence jejich vhozením do vod Nilu. Nejčastěji se užívá strouhaný křen nebo římský salát.

**Bejca** vařené vejce – (tradiční smuteční jídlo) připomíná zničený Chrám, ale také symbolizuje židovský národ svou zajímavou vlastností: čím déle se vaří, tím se stává tvrdším,

tak jako nesnáze doby posilující židovské uvědomění. Podle jiných představuje vejce slavnostní oběť, která byla přiváděna společně s beránkem.

**Zroa** - pečené drůbeží křídlo (kost s masem), které představuje pesachového beránka.

**Chazaret** - sladká hmota z jablek, oříšků, datlí, skořice a červeného vína na znamení malty, se kterou byli židovští otroci nuceni pracovat, a krve, která byla v Egyptě prolita.

**Karpas** - zelenina, většinou petržel nebo brambora. I ta připomíná zotročení a práci s hlinou.

**Mej Melach** - miska slané vody, představuje slzy, ale také rozdělené rákosové moře<sup>114</sup>

### Data významných židovských svátků - (příloha č. 3)

Název svátků	Židovský rok 5775	Židovský rok 5776
<i>Roš ha-šana</i>	5.9.2013	25.9.2014
<i>Jomkipur</i>	14.9.2013	4.10.2014
<i>Sukot</i>	19.9.2013	9.10.2014
<i>Šmini Aceret</i>	26.9.2013	16.10.2014
<i>Simchat Tóra</i>	27.9.2013	17.10.2014
<i>Chanuka</i>	28.11.2013	17.12.2014
<i>Tu bi-švat</i>	26.1.2014	4.2.2015
<i>Purim</i>	26.3.2014	5.3.2015
<i>Pesach</i>	15.4.2014	4.4.2015
<i>Jom ha-Šo'a</i>	27.4.2014	16.4.2015
<i>Jom ha-Acma'ut</i>	5.5.2014	23.4.2015
<i>Lag ba-omer</i>	18.5.2014	7.5.2015
<i>Šavu'ot</i>	4.6.2014	24.5.2015
<i>Tiš'a be-av</i>	5.8.2014	26.7.2015

<http://www.vsudedobre.cz/kalendar-zidovsky/#id03>

<sup>114</sup> DIVECKÝ, J. *Židovské svátky: Kalendář od Pesachu do Purimu*, s. 20.

**Obr. č. 1. Svícen Chanukija**



[https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQIP9WIKI-aEILBL8RHo0p\\_dlWAF0a3LPonjUN-b-G7IP3pedZKvw](https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQIP9WIKI-aEILBL8RHo0p_dlWAF0a3LPonjUN-b-G7IP3pedZKvw)

**Obr. č. 2. Sederová mísa**



[http://neviditelnypes.lidovky.cz/pesach-svatek-jara-nekvasenych-chlebu-a-svobody-f5z-/p\\_kultura.aspx?c=A120405\\_203257\\_p\\_kultura\\_wag](http://neviditelnypes.lidovky.cz/pesach-svatek-jara-nekvasenych-chlebu-a-svobody-f5z-/p_kultura.aspx?c=A120405_203257_p_kultura_wag)

**Obr. č. 3. Maces – nekvašený chléb**



[https://www.google.com/search?q=macesy&sout=1&biw=1152&bih=740&tbm=isch&ei=YyoPU\\_68BIXPtQaC0YDYDQ&start=40&sa=N](https://www.google.com/search?q=macesy&sout=1&biw=1152&bih=740&tbm=isch&ei=YyoPU_68BIXPtQaC0YDYDQ&start=40&sa=N)

**Obr. č. 4. Svitky Tóry**



[http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/74/Tora\\_Kalisz.jpg](http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/74/Tora_Kalisz.jpg)

**Obr. č. 5. Ukázka zdobení velikonočních Kraslic**



<http://www.kramky.cz/Files/Images/petti-danitz/P3100003.jpg>

**Obr. č. 6. Velikonoční Beránek**



[http://muj.labuznik.com/obrazky/bedla/upravene\\_obrazky/10\\_04\\_09\\_biskupsky\\_beranek%20008.jpg](http://muj.labuznik.com/obrazky/bedla/upravene_obrazky/10_04_09_biskupsky_beranek%20008.jpg)

**Obr. č. 7. Pomlázka**



[http://i.idnes.cz/12/033/cl6/MCE4215f3\\_profimedia\\_0012755139.jpg](http://i.idnes.cz/12/033/cl6/MCE4215f3_profimedia_0012755139.jpg)